

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

ERÓÐURSKAPUR

Nr. 42.

Lýsingaprisur fyri petitreglu: 30 øyr. á forsiðuni, 20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Leygardagin 15. oktober 1938.

Kostar kr. 1,50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið verður bilagt á posthúsinum, brævasvarstøðum og skrivastovum. Telf. 145.

12. árg.

FISKIMENN

eiga krav uppá eina minsta fortjenastu.

Og sjúkir og óarbeiðsførir fiskimenn og
arbeiðsmenn, ið einki eiga at taka til,

kunna, megu ikki gloymast

av starvsfeløgum og tí almenna,

men megu fáa tey kor at liva undir, at
tað av sonnum kann sigast, at vit liva í
einum kristnum landi við menniskjaligheit
og solidariteti yvir fyri hvørjum øðrum
sum hægsta mið og mál.

Sum fiskivinnan hevur verið tey seinastu árin, er tað hvørjum manni greitt, at meðalvinnan hjá fiskimanninum hevur verið so lítil, at minstakravið hjá honum til lívið minni enn so er uppfyllt.

Hetta gongur ikki. Fiskimaðurin tolir tað ikki. Landið tolir tað ikki. Um ikki brytan verður á hesum, verður eitt av tveimum: Annaðhvørt dregur fiskimaðurin seg og síni longri og longri í skuld til keypmannin. Hetta endar við, at báðir partar rúka av knóranum — fara á húsangang. Ella megu fiskimaðurin og hansara freista so ólivilig kor, at tað verður at nýta fast at heilsuni og lívsevnum, so fast, at tað í hægsta stig er hettisligið fyri alla tjóðina.

Tað er greitt, at tað valla er gjørligt at broyta fiskiháttin hjá Føroyingum so dygt og so bráttliga, at meðalinntøkan hjá fiskimanninum hækast so frætt, at minsta krav fiskimannsins til lívið verður uppfyllt.

Samstundis sum allar árar verða lagdar yvirborð fyri at leggja fiskivinnu okkara inn á ein meiri modernadan, tíðarhóskandi og meiri gevandi fiskihátt, megu teir royna at fáa í lag eina skipan, sum tryggjar teim einstaku sjómonnum eina minsta vinnu um vikuna ella mánaðan, sum teir eru burturi.

Javnaðarmenn hava í ár lagt mál á ting um, at hitt almenna skal veita fiskimonnunum eina tilfika minsta fortjenastu.

Vit ivast ikki í, at teir heiðrðu tingmenn taka væl undir

við hesum týðningarmikla máli.

Í Noregi hava teir, eftir hvat ið vit hava frætt, eina skipan, hvareftir staturin hjálpir til við at tryggja fiskimanninum eina minsta fortjenastu. Tað er at venta, at danski staturur ikki kemur at standa aftari enn hin norski í hesari søk.

Hin sjúki og óarbeiðsføri fiskimaðurin og arbeiðarin, ið ongan stuðul veit sær at taka til, hann er meiri at harma enn nakar annar í okkara samfelagi. Honum má vera veitt hjálp. Hetta kunna menn ikki vera ójavnir á máli um.

»Suðuroyar fiskimannafelag« hevur lagt inn á ting mál um, at hitt almenna má veita árligt tilskot til ein grunn, sum tað hevur stovnað til hjálp fyri sjúkar og illa staddar fiskimenn.

Hetta mál varð væl fagnað av tingmonnum. Javnaðarmenn skutu til, at tingið tók ta principiellei stóðu at veita tilfiku grunnnum ein stuðning, ið svaraði til tað, sum fiskimenn og arbeiðsmenn sjálvir árliga koma at lata í grunnin, og at so varð søkt um at staturin eisini má styðja grunnin árliga við so nógvum, sum frá føroyskari síðu verður góldið.

Ein tilfiku grunnur (grunnar: F. F. er uppi í at reisa eitt tilfikt mál) kann skjótt vaksa seg nóg so sterkan, og saman við invaliturentulógini, ið verður sett í gildi eftir finansorðnings-sáttmálanum, vil hann kunna verða til stóra signing fyri tey verststillaðu í okkara samfelag.

WILLIAM HEINESEN: NOATUN

Tað vil so verða, at Føroyingar gleðast, tá teir frættu, at ein føroysk skaldsaga er farin til prentingar, tí okkum er tað ein fyriløka at fáa givið eina slíka út; tó at vit eiga menn, ið lættliga kunnu skriva bókur, ið eru javnljóðis góðar og tær, menn í grannalondunum leggja úr hondum sínum.

Men tá tað frættist, at William Heinesen hevur greitt skaldsøgu til prentingar — yrkingar hansara vekja ikki fullt so stóran eftirans, tí tað vil so vera, at fólk flest hava betri hug at lesa skaldsøgu enn yrkingar — tá kennist tað ikki bara sum ein gleði yvir nakað nýtt føroyskt, sum skapt er; men vit gleðast tvífalt, tí tað er eins og vit vaksa sum Føroyingar — tó at, ella kanska júst tí at hann skrivar á ikki-føroyskum máli um føroysk viðurskipti, og tí at tað, hann letur úr hondum sínum, vekur eftirans og athuga uttanfyri oyggjar okkara.

William Heinesen er frálíkt skald — tað kann eingin skera burtur — men tað, at ein ylvur fer íggjognum okkum, hvørja ferð hann hevur gjørt bókaheim okkara stórri, er ikki tí, at vit meta hann sum okkara stórsta søgu- ella yrkingaskald. Vit eiga — uttan í hesum viðfáningi at vilja meta menn saman og seta ein yvir annan — menn, sum megu mestast sum javningar hansara. Nei, heldur er tað tí, at hann við sínum frálíku lívslýsingum meir enn nakar av hinum hevur vent útheimsins eyga móti oyggjum okkara. Hetta eru vit honum takksamir fyri. Men ikki einans hetta, langt frá. Tað, at hann, ið ikki sjálvur er vaksinn upp, vit kunnu kanska siga, í Føroyingsins gerandislívi, kortini hevur verið førur fyri at liva seg so væl inn í tað og geva tað so rámandi aftur í bókum sínum, er undrunarvert og særmerkis hann sum hitt stóra skaldið.

William Heinesen hevði latið givið út nokur av yrkingasovnum sínum á donskum máli. Og menn fagnaðu tey væl. Teir vantaðu tí, at hin fyrsta skaldsøga hansara, »Blæsende Grye«, fór at »standa máte millum bókmentir. Og tað má sigast, at mangur maður varð bilsin yvir hesa bók; men tað var einans tí, at hon var so nógv betur, enn nakar hevði vágað sær at vóna. Hon var einki minni enn

eitt stórverk.

Nú liggur aftur ein skaldsøgan av William Heinesen liðug prentað. Eisini henda er bygd á gerandislívi Føroyinga. Og hon hevur ein fyrirminn í bygningi — eftir okkara tykki — fram fyri hina, burtursæð frá sjálvum tí skaldsliga virðinum: persónarnir eru ferri, og er tí lættari at fylgja tráðnum gjøgnum hana. Hartil kemur, at hon er meir ein heild, enn hin var.

Henda nýggja skaldsøgan: »Noatun« eitur hon, er ein nútíðarsøga, ið visir okkum gerandislívið í eini føroyskari niðurseltubygð við øllum sínum trupulleikum og vansum. Hon sýnir okkum slitmannin á bo-num, á útróðri, á torvheiði og, um ikki júst beinleiðis, við Íslands beisku strendur. Alt frásagt so náttúrliga og sáttliga, sum fáum er tað lagað. Hon sýnir okkum kvinnuna heima í dagligum arbeiði, í ótta og bivan, meðan menninir berjast móti ódnum fyri dagligum breyði. Hon visir okkum fiskimannsins peningaviðurskipti og kredit-systemið í øllum sínum ræðuligleika og keypmannin (reidarin) í niðurgongutiðum. Hon nemur við illstoður millum bóndan og traðarmannin, og her er William í stóðum sera beinrakinn, og hon peikar eisini á sakforaran í neyðartíðum, og ger hann ein mun menniskjaligari, enn hann er í fólksins umdømi. Góð og ónd menniskju ferðast í hesi bók, meinaleys fólk við — og slatur.

William Heinesen er ein meistari at greiða frá tilburðum; men, tó teir altíð verða tað, ið bera eina skaldsøgu, so eru hansara sálarlýsingar so avbara góðar, at tað er undrunarvert, og eru tær ein fastur stuðul undir allari søguni. Eitt nú Niels Peter, ið við sínum stinna málvisi vilja roynir at halda bygdamenninar saman fyri at bjarga bygdini frá undirgongd í stríðnum móti náttúruni og móti menniskjunum — og so hin fyrrverandi keypmaðurin, Ole Ornborg, við sínum spekulatjónum fyri aftur at koma at flóta omaná uttan alt ov nógv arbeiði. Hesir báðir eru frálíka væl teknaðir, ja so væl, at teir ikki gera eina gerð ella siga eitt orð, sum hin lesandi eftir skaldslýsing sálarlýsing av teimum hevði vantað orðvísu. Og sama kann sigast um hin gamla Angelund. Men ein hin best málaði persón-

urin er óivað Sinklar við sínum eitt sindur samansetta sálarlívi; ein kann ikki lata vera við at fáa eina góðsku fyri hesum manni, so sum William sigur frá honum. Og Bernhard, ið er um at missa vítið av teim trupulleikum, honum móta — ein sær hann so livandi fyri sær, sum hann stendur har í stríðnum at kalla einsamallur og at enda rýmur burtur frá øllum. Mikkel, hin tápuligi gamli húskallurin, ið lítið annað legði í uttan at arbeiða tað mest møguliga, er næstan eitt meistarverk fyri seg. Tine kann stundum tykjust væl so ónáttúrlig, men vit hava ein ótta av, at eisini hon man eiga systrar her á landi.

Ein kann væl taka hvønn einstakan persónin og meta teir út frá William Heinesens lýsingum av sálarlívi teirra; men yvirhøvur kemur ein til tað úrslit, at hann hevur verið sera heppin. Eitt annað er, um ein ikki stundum kennur á sær, at tað er lagið, so hart lagnan rámar hesa líflu bygd innanfyri eitt so stult tíðarskeið, og ikki minni lagið, at henda bygd hevur — ein kann ikki siga alið, hartil er hon ov ung — so nógvur háltv ella heilt misgýðnaðar máttalagnar at bera til sjóndar. »Men eingin kennur meiri í annans bein,« og ilt er at ætla, hvussu vorðið er í dag í tí veruliga lívinum víða hvar í oyggjum okkara.

Tá niðurseltumenninir á útróðri finna ein útlendskan skipsbát við trimum líkum í, og teir — fyra manns á einum átta-mannafari — vegna andrórur ikki eru mentir at sleipa hann til lands og tí lata hann fara uttan so mikið sum við einum orði at nevna, um teir tó ikki skuldu tikið líkini yvir í átta-mannafarið, so má tað sigast, at William her ikki hevur borið við Føroyingsins skaplyndi — tvørturímóti, her hevur hann verið dekan og skeivrakinn. Harafturímóti er tað bara eitt mistak, tá hann letur teir fiska hópin av steinhúti fyri jól.

Men hvat, eitt tilfikt brek hevur jó ikki stórt uppá seg. Alt í alt er bókin frálík, og vit vilja geva henni okkara heitasta viðmæli, samstundis sum vit mæla fólki til at keypa hana.

At bókin, samstundis sum hon kemur út á donskum, eisini kemur á norskt, og at handritið er keypt av týskum forlag, skuldi sjálvandi verið nógv stór borgin fyri, at bókin er góð.

Føroyingar skylda William Heinesen stóra tøkk fyri hetta verkið.